

**PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS
BENDRASIS PLANAS**

II etapas. Konceptijos rengimo stadija

***STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO
APIMTIES NUSTATYMO
DOKUMENTAS***

Užsakovas: Pasvalio rajono savivaldybės administracija

Rengėjas: Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Teritorijų planavimo mokslo institutas

Projekto vadovė: prof. dr. Marija Burinskienė (atest. nr. 2494)
Projekto koordinatorė: Jūratė Venckauskaitė

2007 m.

1. Įvadas

Strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (toliau SPAV) – ruošiamo Pasvalio rajono savivaldybės teritorijos Bendrojo plano įgyvendinimo galimų pasekmių aplinkai nustatymo, apibūdinimo ir vertinimo procesas. Vertinimo metu rengiami SPAV dokumentai, konsultuojama, atsižvelgiama į vertinimo ir konsultacijų rezultatus prieš tvirtinant rajono Bendrąjį planą savivaldybės taryboje, teikiama informacija, susijusi su sprendimu dėl Bendrojo plano tvirtinimo.

SPAV tikslai:

- Nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimas reikšmingas Pasvalio rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano įgyvendinimo pasekmes aplinkai;
- Užtikrinti, kad bus konsultuojamasi su tam tikromis valstybės ir savivaldybių institucijomis, visuomene, atsižvelgiama į šių konsultacijų rezultatus;
- Užtikrinti, jog rajono bendrojo plano organizatoriai, t.y. Pasvalio rajono savivaldybės administracija turės išsamią ir patikimą informaciją apie galimas reikšmingas Bendrojo plano pasekmes aplinkai ir atsižvelgs į ją.

SPAV atliekamas šiais principais:

- Identifikuojamos ir lyginamos Bendrojo plano koncepcijoje siūlomos alternatyvos;
- Išanalizuojamas bei patobulinamas rengiamas planavimo dokumentas aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektais;
- Užtikrinamas dialogas tarp rengiamo planavimo dokumento rengėjų, suinteresuotų savivaldybės institucijų bei visuomenės.

Tinkamai atliekamas SPAV padeda užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį, pagerina rengiamo Bendrojo plano kokybę, padidina sprendimų priėmimo efektyvumą, padeda identifikuoti naujos plėtros alternatyvas ir padeda išvengti klaidingų sprendimų.

SPAV yra prevencinis aplinkos apsaugos instrumentas, todėl vienas iš svarbiausių jo principų – užtikrinti, kad planavimo dokumento rengimo organizatoriai turėtų išsamią ir patikimą informaciją apie galimas reikšmingas įgyvendinimo pasekmes aplinkai kuo ankstyvesnio planavimo metu. Prevencija yra esminė SPAV savybė, todėl pagrindinis reikalavimas integruojant šį vertinimą į teritorijų planavimo dokumentų rengimo procesą yra užtikrinti, kad jis bus atliekamas prieš priimant ir/arba tvirtinant planavimo dokumentą, kai dar nėra vėlu nagrinėti ir rinktis tinkamiausią sprendinių alternatyvą. Teritorijų planavimo dokumentų rengimo atveju SPAV procedūros yra išsamiai reglamentuotos ir integruotos į skirtingus šių dokumentų rengimo etapus ir stadijas:

1. Atranka SPAV atlikti atliekama teritorijų planavimo dokumento proceso parengiamojo etapo metu. SPAV yra privalomas rengiant rajono lygmenų bendruosius planavimo dokumentus ar esminius jų pakeitimus;
2. SPAV apimties nustatymo dokumentas bei SPAV ataskaita rengiama teritorijų planavimo dokumento koncepcijos metu.

SPAV procesą sudaro:

1. Atranka SPAV atlikti;
2. SPAV apimties nustatymo dokumento rengimas ir nagrinėjimas;
3. SPAV ataskaitos rengimas ir nagrinėjimas;
4. Sprendimo dėl planavimo dokumento patvirtinimo priėmimas;
5. Teritorijų planavimo dokumento įgyvendinimo pasekmių aplinkai monitoringas.

2. Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo apimties nustatymo dokumentas

SPAV apimties nustatymas – vertinimo proceso etapas, kurio metu nustatomi svarbiausi su aplinkos apsauga susiję aspektai, kurie turės bus išnagrinėti ir aprašyti vertinimo ataskaitoje.

Rengiamo Pasvalio rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimo apimties nustatymo dokumento tikslai yra:

- Numatyti tinkamiausius pasekmių aplinkai prognozavimo ir vertinimo metodus;
- Nustatyti kokie aplinkos komponentai turi būti išsamiai aprašyti vertinimo ataskaitoje;
- Nustatyti kokios pasekmės gali būti reikšmingos ir todėl bus vertinamos rengiant ataskaitą;
- Sužinoti atatinamų valstybės bei savivaldybės institucijų bei visuomenės nuomonę dėl vertinamų pasekmių, aplinkos komponentų bei vertinimo metodų.

Atliekant Pasvalio rajono teritorijų planavimo dokumento strateginį pasekmių aplinkai vertinimą, vertinimo proceso dalyviai yra šie:

- Pasvalio rajono savivaldybės teritorijos Bendrojo plano organizatoriai, t.y. Pasvalio rajono savivaldybės administracija;
- Aplinkos ministerijos Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamentas;
- Panevėžio visuomenės sveikatos centras;
- Saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos;
- Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos Panevėžio teritorinis padalinys;
- Visuomenė.

Visuomenė dalyvauja vertinant rengiamo teritorijų planavimo dokumento sprendinius Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarime Nr. 1079 „Dėl Visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 1996, Nr. 90-2099; 2004 Nr. 112-4189) nustatyta tvarka.

2.1. Siūlomos Pasvalio rajono savivaldybės teritorijos Bendrojo plano koncepcijos kryptys ir alternatyvos

Pagal Savivaldybių teritorijų bendrųjų planų rengimo taisykles, bendrojo plano rengėjai turi pasiūlyti nemažiau dviejų planuojamos savivaldybės vystymo alternatyvų. Tuo ruožtu yra pasiūlytos dvi esminės Pasvalio rajono vystymo alternatyvos:

1. Status quo alternatyva;
2. Antroji – aktyvi plėtra, kurią galima pavadinti decentralizuota koncentracija.

Pirmoji Status quo, (esama padėtis, kurią norima išlaikyti ir ateityje) kurios pagrindą sudarytų esama urbanistinė rajono struktūra švietimo, kultūros, sveikatos, socialinės apsaugos, globos ir rūpybos įstaigų tinklas, gerinant teikiamų paslaugų, gyvenamosios aplinkos bei visuomenės erdvių kokybę; skatintų žemės ir miškų ūkio modernizavimą esamose žemėnaudos ir žemėvaldos ribose ir siektų išlaikyti darbo jėgos užimtumą žemės ūkyje.

Antroji alternatyva tai yra aktyvi plėtra, kuri pasižymi prioritetų suteikimu atskiroms gyvenvietėms, bei siekianti artimų gyvenviečių apjungimo, ją galime pavadinti – decentralizuota centruota plėtra.

Status quo privalumai labiausiai priimtini nuosekliems pastovumą vertinantiems individams. Šia alternatyva užtikrinami nuolatiniai nusistovėję paslaugų ryšiai ir santykiai tarp gretimųbių, esamų darbo vietų bei socialinės infrastruktūros objektų pasiekiamumas bei veiklų tęstinumas.

Šios alternatyvos, įgyvendinimas reikalauja didelių valstybės ir ypač savivaldybės finansinių išteklių, gausaus administruojančio personalo, pasižyminčio vadybiniais gebėjimais. Tam reikalinga:

- išlaikyti jaunimą, suteikti jam išskirtines sąlygas mokslui ir darbui;
- norint užtikrinti viešosios socialinės bei techninės infrastruktūros paslaugų kokybę, išlaikyti aukščiausios ir aukštos kvalifikacijos darbuotojus, kurie ją kuria;

- išlaikyti socialinės ir techninės infrastruktūros objektus, juos atnaujinti, nežiūrint to, kad jų darbas nebus efektyvus dėl išsibarstymo teritorijoje, mažo gyventojų tankio ir per didelio mažų gyvenviečių tinklo tankio;
- siekti pagerinti būsto kokybę, užtikrinant jo aprūpinimą inžinerine infrastruktūra visose gyvenvietėse. Dėl dalies gyvenviečių mažėjimo, didelių atstumų tarp vartotojų, investicijos į inžinerinę infrastruktūrą nebus efektyvios;
- išlaikyti visas esamas mokyklas, sveikatos priežiūros įstaigas, bibliotekas pagerinant sąlygas jose, o dėl neigiamų demografinių tendencijų tai būtų neracionalu.

Pasirinkus status quo alternatyvą iš esmės bus siekiama gerinti esamos urbanistinės administracinės struktūros kokybę, kas pareikalaus didelių finansinių išteklių. Tokia savivaldybės bei remtinių objektų sklaida lems Pasvalio rajono vystimosi tempų atsilikimą nuo kitų sparčiau plėtojamų, labiau koncentruotą urbanistinę struktūrą turinčių ar siekiančių Lietuvos rajonų.

Pasvalio rajono patrauklumą investicijoms lems ne vien esamos socialinės, ekonominės ir urbanistinės bei teisinės ir administracinės sistemų raida, bet ir kiti veiksniai:

- kvalifikuotų darbuotojų pasiūla;
- socialinės ir techninės infrastruktūros išvystymo lygis;
- darbo jėgos profesinio mobilumo lygis;
- aiškūs ir konkretūs rajono vystymo principai pritraukiant investicijas.

Pasvalio rajono socialinė ir ekonominė raida priklausys ir nuo išorės veiksnių – Pasvalio miesto, kitų kaimyninių Lietuvos miestų ir rajonų raidos tempų ir galimybių pasiūlyti geresnes arba ne gyvenimo ir veiklos sąlygas. Rajono išsivystymo atotrūkis priklausys ir nuo valstybės regioninės politikos įgyvendinimo efektyvumo: ar regioniniai, rajoniniai skirtumai bus mažinami formaliai ar bus taikomos realios šių skirtumų mažinimo priemonės, kurios bus socialiai, ekonomiškai, finansiškai pagrįstos ir nukreiptos į gyvenimo kokybės kėlimą.

Todėl status quo alternatyvai būdingos grėsmės:

- darbo jėgos, finansinių, vadybinių, ir kitų resursų trūkumas Pasvalio rajono socialinei ekonominei plėtrai, kuri galėtų per Bendrojo plano sprendinių įgyvendinimo laikotarpį (10 metų) sumažinti rajono bendrojo išsivystymo atotrūkį nuo kitų tiek, kad Pasvalio rajonas galėtų dalyvauti konkurencinėje rinkoje. Tai būtų dar sunkiau įgyvendinti jei resursai ir pasitelktos išlaikyti esamą visų sektorių veiklą, neskirstant ir teritorinių prioritetų;

- tai sąlygotų gyventojų emigraciją. Tarp išvykstančių vyrų jaunimas, kuris studijuoja ir paprastai neturi noro grįžti, bei aukštos kvalifikacijos specialistai, kurie gali susirasti darbo vietas kitose vietovėse. Šio proceso metu pagreitį įgautų gyventojų senėjimas;
- dėl aukštos kvalifikacijos specialistų (švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros, socialinės globos ir kitų sričių sistemose) mažėjimo, sumažėtų jų teikiamų paslaugų kokybė pernelyg išplėtotame įstaigų tinkle, o mažėjant gyventojų (ir mokinių) skaičiui tokia veikla apskritai netenka prasmės.

Įvardintos grėsmės nėra tiesiogiai valdomos, bet savivaldybės veikla turi būti nukreipta sumažinti grėsmių pasekmes.

Todėl Pasvalio rajone status quo alternatyva nėra perspektyvi dėl socialinės, ekonominės ir aplinkos raidos valdymo bei teritorinio gyvenimo organizavimo.

Bendrojo plano rengėjai siūlo priimti aktyvios plėtros alternatyvą, kurią galima pavadinti decentralizuota koncentracija.

Decentralizuotos koncentracijos koncepcijos esmė:

1. Kurti hierarchinę centrų ir kitų gyvenamųjų vietovių sistemą;
2. Sumažinti faktinio rajono centro – Pasvalio miesto vyraujančią poziciją rajono teritorijoje, tam sustiprinant vietinius centrus;
3. Siekiant užtikrinti tolygų gyvenimo kokybės pasiskirstymą rajono teritorijoje, sudaryti palankias sąlygas investicijoms, o aptarnavimo sistemą formuoti, remiantis vietiniais centrais;
4. Pasvalio rajono savivaldybės Taryba bei administracija turi inicijuoti parinktų ir patvirtintų vietinių centrų kiekybinę bei kokybinę plėtrą, kuri inicijuotų bei skatintų veiklą šiose vietovėse bei padėtų pritraukti privačias investicijas;
5. Gretimas gyvenamąsias vietas apjungti tarpusavyje. Sukurti sąlygas vieningai administravimo, institucinio, socialinio ir inžinerinio infrastruktūrinio aprūpinimo sistemai, racionaliai naudoti žemę.

2.2. Pagrindiniai Pasvalio rajono savivaldybės teritorijos Bendrojo plano tikslai

Pagrindiniai Pasvalio rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano tikslai bei uždaviniai yra:

- suformuoti savivaldybės teritorijos vystymo koncepciją, nustatyti teritorijos tvarkymo, naudojimo ir apsaugos prioritetus;
- tobulinti susiklosčiusią rajono teritorijos erdvinę struktūrą, vystyti jos urbanistinę sistemą;
- formuoti miškų ir želdynų sistemas, numatyti užstatytų teritorijų gyvenimo ir aplinkos kokybę gerinančias priemones;
- numatyti priemones, užtikrinančias gamtos išteklių racionalų naudojimą, ekologinę pusiausvyrą, gamtinio karkaso formavimą, gamtos ir kultūros paveldo objektų išsaugojimą;
- plėtoti inžinerinę, susisiekimo ir visuomenės poreikiams tenkinti reikalingą infrastruktūrą;
- rezervuoti teritorijas visuomenės poreikiams reikalingų objektų plėtrai;
- nustatyti pagrindines tikslines žemės naudojimo paskirtis;
- atlikti teritorijos funkcinių zonavimą.

2.3. Bendrojo plano sąsaja su kitais teritorijų planavimo dokumentais

Pasvalio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas rengiamas vadovaujantis:

- Lietuvos Respublikos teritorijos bendruoju planu (patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2002-10-29 nutarimu Nr. IX-1154);
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-12-09 nutarimas Nr.1568 „Dėl LR teritorijos bendrojo plano įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ (Žin. 2003, Nr. 116-5282);
- Panevėžio apskrities teritorijos bendrasis planas (šiuo metu rengiamas);
- Panevėžio regiono plėtros planu 2004-2006 metams;
- Pasvalio rajono plėtros planu iki 2014 metų;
- Pasvalio rajono kadastro vietovėse parengtų žemės reformos žemėtvarkos projektais;
- Dėl Biržų regioninio parko ir jo zonų ribų plano patvirtinimo (patvirtintas 1998 m. gruodžio 10 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr.1416);
- Dėl Biržų regioninio parko apsaugos reglamento patvirtinimo (Žin. 2002, Nr. 86-3712);
- Kultūros paveldo objektų teritorijų ir jų apsaugos zonų specialiųjų planų rengimo taisyklėmis (Žin. 2004, Nr.182-6748);
- Vadovautis 2002-2015 metų Lietuvos valstybinės reikšmės kelių priežiūros ir plėtros programa 2005-2015 metams;
- LR saugomų teritorijų įstatymu (Žin., 1995, Nr. 107-2391) ir LR Saugomų teritorijų įstatymu (Žin., 2001, Nr. 108-3902);
- ir kitais planavimo sąlygose nurodytais teisės aktais.

2.4. Teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos aprašymas

Planavimo objektas yra Pasvalio rajono savivaldybės teritorija, kuri užima 1289 kv. km. ploto. 2006 metais Pasvalio rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 33,37 tūkst. gyventojų, Pasvalio mieste – 8,46 tūkst. gyventojų.

Šiuo metu Pasvalio rajone yra 6 saugomo teritorijos, kurios viso užima 2539,46 ha. Saugomų teritorijų dalis nuo bendro Pasvalio rajono ploto sudaro 1,97 % (1 lentelė).

Valstybinių draustinių sistemą Pasvalio rajone sudaro:

- *geomorfoliginiai* draustiniai skirti tipiskų bei unikalių reljefo kompleksų apsaugai (Guodžių);
- *hidrografiniai* draustiniai skirti natūralių tipiskų ir unikalių upių slėnių atkarpų ir ežerų duburių apsaugai (Pyvesos);
- *Botaniniai* draustiniai skirti augalų rūšims, jų bendrijoms ir biotopams saugoti (Lepšynės);
- *Botaniniai-Zoologiniai* draustiniai skirti augalų ir gyvūnų rūšims bei jų bendrijoms saugoti (Žaliosios girios);
- *kraštovaizdžio* draustiniai skirti tipiskų ar unikalių kraštovaizdžio kompleksų apsaugai (Pamūšių);
- *Biosferos poligonai* steigiami vykdyti nacionalinę ir regioninę aplinkos stebėseną (monitoringą) ypatingą geoeologinę svarbą turinčiose teritorijose (Žaliosios girios).

1 lentelė. Saugomos teritorijos Pasvalio rajone

Eil. Nr.	Saugomos teritorijos pavadinimas	Plotas, ha	Teritorija tenkanti Pasvalio rajonui (ha)
Regioniniai parkai			
1.	Biržų	14030	1445,56
Draustiniai			
1.	Guodžių	484,66	0,48
2.	Pyvesos	458,58	458,58
3.	Lepšynės	206,60	206,60
4.	Žaliosios girios	3102,65	0,49
5.	Pamūšių	426,90	426,90
6.	Žaliosios girios	14172,62	0,85

Taip pat, Pasvalio rajono savivaldybės Bendrojo plano įgyvendinimo poveikio reikšmingumas vertinamas ir dviems „Natura 2000“ teritorijoms, kurios įeina į Pasvalio rajono savivaldybės teritoriją (2 lentelė).

2 lentelė. Natūra 2000, buveinių apsaugos teritorijos Pasvalio raj. savivaldybės teritorijoje

Eil. Nr	Vietovės pavadinimas	Plotas ha.	Savivaldybė	Pastabos dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, ribų	Vertybės, dėl kurių atrinkta vietovė ⁽¹⁾	Preliminarus buveinių plotas, ha
1	2	3	4	5	6	7
105	Lepšynės miškas	207	Pasvalio r.	Ribos sutampa su Lepšynės botaninio draustinio ribomis	9020, Plačialapių ir mišrūs miškai	154,4
261	Žalioji giria	33915	Pasvalio raj. Panevėžio r.	I šią teritoriją patenka Žaliosios girios biosferos poligonas.	Lūšis	

Pastaba. Sumuojant saugomų teritorijų plotą, atkreipkite dėmesį į tai, kad „Natura 2000“ teritorijos dengiasi su nacionalinėmis saugomomis teritorijomis.

Saugomos ir Natūra 2000 teritorijos Pasvalio rajono savivaldybėje pavaizduotos 1 priede.

2.5. Vertinimo metu nagrinėjami aplinkos komponentai bei pasekmės

Aplinkos komponentai, kuriems gali turėti įtakos rengiamo bendrojo plano sprendiniai:

- Ekonominė aplinka (savivaldybės biudžetas, investicijų ir verslo sąlygos, ūkio raidos procesai ir pan.)
- Socialinė aplinka (įvairūs socialiniai procesai: gyventojų užimtumas, migracija, socialinės apsaugos lygis ir pan.);
- Gamtinė aplinka ir kraštovaizdis (oro, vandens kokybė, ekosistemos, gyvūnų ir augalų rūšys, gamtinės buveinės);

Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitoje bus pateikiamas koncepcijos preliminarinių sprendinių aplinkai poveikis Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų socialinei aplinkai, jų užimtumui, gyvenamosios aplinkos kokybei, savivaldybės ekonominei aplinkai, valstybės bei savivaldybės biudžetams, ūkio ir jo komponentų procesų raidai, gamtinės aplinkos komponentų kokybei bei kultūros paveldui.

2.6. Pasekmių aplinkai prognozavimo ir vertinimo metodai, numatomi naudoti vertinimui atlikti

Galimi trys Pasvalio rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendinių poveikio aplinkai vertinimo būdai: natūrinių tyrimų duomenų analizė, kompiuterinės matematinės statistikos duomenų apdorojimo programos pagalba atliekamas perspektyvinis prognozavimas, siekiant

nustatyti poveikio aplinkai raidą ateityje; trečiasis vertinimo būdas – ekspertinis vertinimas, pateiktos ekspertų išvados bei alternatyviniai pasiūlymai naudojami išvengti ar sumažinti rengiamo planavimo dokumento keliamas neigiamas pasekmes.

PRIEDAI

1 priedas. Saugomos ir Natūra 2000 teritorijos Pasvalio rajono savivaldybėje.

